

ОЦІНКА СТІЙКОСТІ МОЛОЧНОГО СКОТАРСТВА ОСОБИСТИХ СЕЛЯНСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

***Березівський П.С. д.е.н., професор, Войничка А.Й. ст. викладач,
Львівський національний аграрний університет***

Особисті селянські господарства є формою господарювання в сільському господарстві, особливістю якої є малі розміри та спрямованість функціонування на задоволення продовольчих потреб власників і членів їхніх сімей. За певних соціально-економічних умов особисті селянські господарства переважно натурального типу можуть перетворюватися на товарно-споживчі і споживчо-товарні. Виробничі параметри особистих селянських господарств як відкритої соціоекономічної системи формуються під впливом різноманітних чинників зовнішнього і внутрішнього середовища.

Стійкість функціонування особистих селянських господарств характеризує їх здатність підтримувати стабільність та сталість свого розвитку у складних соціально-економічних умовах. Належачи до так званого типу «господарств виживання», вони намагаються мінімізувати споживання матеріально-технічних ресурсів і опираються у своїй діяльності на максимально ефективне використання продуктивної сили землі, сільськогосподарських тварин та наявного в господарюючій сім'ї трудового потенціалу. У міру покращання соціально-економічної ситуації в сільській місцевості стійкість особистих селянських господарств зазвичай знижується.

Стійкість молочного скотарства особистих селянських господарств є похідною від стійкості останніх. Наявність поголів'я корів у господарстві є одним із індикаторів його стійкості. Економічна поведінка, виробнича структура, ефективність використання ресурсів господарств, які утримують корів, докорінно інші, ніж у господарствах, в яких їх немає. Згідно з традиціями ведення господарства жителями досліджуваного регіону утримання корови диктувалося не лише економічною доцільністю, а й нормами сільського способу життя. Тому скорочення поголів'я корів у особистих селянських господарствах слід вважати чи не найважливішим індикатором зниження ступеня їх стійкості.

Особисті селянські господарства Львівської області упродовж 2006–2011 рр. зменшили обсяг виробництва валової продукції сільського господарства на 17,0%.

у їхньому користуванні зменшилася за цей період на 2,3%. Частка продукції особистих селянських господарств у загальному обсязі її виробництва знизилася з 87,1% до 73,7%. Йдеться про зниження стійкості цих господарств, яке зумовлене: погіршенням демографічної ситуації в сільській місцевості; високим рівнем трудової міграції, що спричинило значне скорочення запасу праці; певним покращанням кон'юнктури ринку праці та пов'язаним із ним зростанням доходів сільських жителів.

Упродовж останніх років спостерігаються доволі високі темпи спаду обсягів виробництва молока в особистих селянських господарствах Львівської області. Ця тенденція зумовлена скороченням поголів'я корів за відносно стабільних показників їх ефективності. Щорічно все більше власників господарств приймають рішення про недоцільність подальшого утримання поголів'я корів. Однак через продовження процесу занепаду молочного скотарства в сільськогосподарських підприємствах питома вага особистих селянських господарств у загальному обсязі виробництва молока в усіх категоріях господарств залишається надзвичайно високою – 96-97%.

Стійкість молочного скотарства особистих селянських господарств Львівської області значно вища за стійкість галузі в сільськогосподарських підприємствах, адже останніми допущено помітніший спад обсягів виробництва молока. У процесі розв'язання дискримінантної моделі оцінки стійкості молочного скотарства особистих селянських господарств здійснено розподіл адміністративних районів досліджуваного регіону за рівнем цієї стійкості. Встановлено, що вищим рівнем стійкості відзначається розвиток молочного скотарства в районах, віддалених від великих міст, з високою питомою вагою сільських жителів, повністю зайнятих у своїх особистих господарствах.

На основі даних анкетного опитування власників особистих селянських господарств усіх адміністративних районів Львівської області встановлено, що виробничий потенціал молочного скотарства цією категорією господарств використовується не повністю. Переважно виробництво ними продукції молочного скотарства носить споживчий характер. З'ясовано, що нижчий рівень собівартості молока мав місце в особистих селянських господарствах з нижчим рівнем продуктивності корів. Це пов'язано з тим, що високої продуктивності корів можна досягти лише в разі збагачення раціону концентрованими кормами, а це призводить до подорожчання виробленого молока. Встановлено також, що корми є основною

статтею витрат на виробництво молока. Рівень рентабельності виробництва молока значною мірою залежить від кількості утримуваних у господарстві корів і складав, за нашими розрахунками, у 2011 році за утримання однієї корови – 5,2%, двох – 24,3%, трьох – 120%.

Підвищення стійкості молочного скотарства особистих селянських господарств досягається завдяки застосуванню відповідних стимулів його розвитку. Хоча існує тенденція до її зниження при покращанні соціально-економічних умов функціонування цих господарств, органи державного управління та місцевого самоврядування здатні її змінити, використовуючи для цього ті важелі, що є в їхньому розпорядженні. У результаті розрахунків, проведених за допомогою методу К-середніх, виділено два кластери адміністративних районів. До першого кластера увійшли Бродівський, Турківський, Буський, Жидачівський, Золочівський, Миколаївський, Перемишлянський, Радехівський, Сколівський, Сокальський, Старосамбірський райони; до другого – Жовківський, Кам'янка-Бузький; Мостиський, Самбірський, Яворівський, Городоцький, Дрогобицький, Пустомитівський, Стрийський. Вищий потенціал для розвитку молочного скотарства має перший кластер. У другому кластері для підтримання відносно високого рівня стійкості молочного скотарства необхідне відновлення сировинних зон молокопереробних підприємств. Цьому може сприяти створення мережі спеціалізованих молочарських обслуговуючих кооперативів.

Стійкість молочного скотарства особистих селянських господарств значною мірою визначається розвитком кормовиробництва. Кормові культури займають високу питому вагу у структурі посівних площ цих господарств. Однак без покращання забезпечення молочного стада сільських поселень пасовищними кормами підвищити стійкість молочного скотарства не вдасться. Лише в дуже небагатьох селах є облаштовані культурні пасовища. Водночас встановлена наявність тісного взаємозв'язку між урожайністю зеленої маси пасовищ та продуктивністю корів. Тому органам місцевого самоврядування потрібно значно посилити свою діяльність щодо облаштування культурних пасовищ. Розрахунки показали, що для організації культурного пасовища необхідні значні витрати: середньорічна сума капіталовкладень – 678 грн/га, річні витрати на поточний догляд – 3179 грн/га. Виконавцями таких робіт можуть стати обслуговуючі кооперативи.

Враховуючи світові тенденції, що базуються на засадах сталого розвитку, варто приділити особливу увагу розвитку виробництва органічної молочної продукції як одному з напрямів підвищення стійкості молочного скотарства в особистих селянських господарствах. Складна екологічна ситуація в регіоні, поширеність хвороб, спричинених нею, створюють основу для збільшення попиту на екологічно чисті молоко і молочні продукти. На основі наявного ресурсного потенціалу особистих селянських господарств та існуючих потреб у цій продукції необхідно започаткувати реалізацію ефективних регіональних та місцевих стратегій розвитку органічного виробництва. Зважаючи на існуючі умови, вирішальну роль у розвитку агроєкологічного виробництва повинна відіграти держава. Корисним може виявитись польський досвід розвитку органічного виробництва на базі домогосподарств.

ФОРМУВАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ НА ОСНОВІ ПРОВЕДЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО АНАЛІЗУ

Арутюнян Р.О., Ганчарюк К.В., Луковський С.Р., студенти,
Національний університет кораблебудування
ім. адмірала Макарова*

Наявність виробничо-технологічних резервів є важливою складовою підвищення ефективності і стабільності виробництва продукції. Ефективне управління цими резервами сприяє збільшенню об'ємів виробництва та якості отриманої продукції, що в кінцевому результаті підвищує конкурентоспроможність підприємства, збільшуючи його прибутковість. Тому виявлення потенційних можливостей підприємств, щодо підвищення ефективності виробництва, за рахунок оптимального управління витратами, запасами та розміщенням ресурсів в залежності від рівня розвитку виробничого потенціалу підприємства та стану його використання є актуальним науково-прикладним завданням.

В ході аналізу теми дослідження розглянуто ряд літературних джерел, серед яких: наукові статті, тези, періодичні видання та монографічні праці. Сутність стратегічного аналізу та його роль у формуванні розвитку підприємства досліджували у своїх працях

* Науковий керівник – *Потишняк О.М., к.е.н., доцент*